

DOCUMENTATIE

mr. drs. L.C. Brinkman

De eigen weg van de christen-democratie

Het zijn goede tijden voor fundamentele bezinning op grondslag en koers. Al was het maar omdat partijbreed de discussie gevoerd gaat worden over het nieuwe ontwerp Program van Uitgangspunten van het CDA. CDA-fractievoorzitter Brinkman sprak deze tekst uit bij gelegenheid van de presentatie van het boek 'Een eigen weg; over de totstandkoming van het CDA' op dinsdag 19 mei 1992.

Een continu gevecht om grondslag en koers, niet eens zozeer machtsbehoud, of invloedvergroting, of een zo groot mogelijk aantal zetels in de Tweede Kamer; daarop waren de inspanningen van politici van de toenmalige KVP, ARP en CHU in de jaren zestig en zeventig gericht. Dat is het eerste wat mij is opgevallen bij lezing van het voortreffelijke werk van Ten Napel over de totstandkoming van het CDA. Het is een degelijke documentaire over de zoektocht naar 'een eigen weg'. Grondslag en koers, ze horen bij elkaar. Zij hebben hun stempel gedrukt op de totstandkoming van het CDA. Moest de grondslag open worden en de koers vooruitstrevend? Moest de 'C' gehandhaafd worden en de koers gericht op het midden? Moest de 'C' aanzetten tot progressiviteit? Of zou het een open midpartij moeten worden?

Uiteindelijk heeft het CDA gekozen voor een politieke overtuiging als basis voor de partij en haar vertegenwoordigers, maar wel één die tot stand is gekomen als antwoord op de oproep van het Evangelie. Die politieke overtuiging geeft de richting aan voor het te voeren beleid. Grondslag en koers horen bij elkaar. Uit de Bijbelse inspiratie valt immers een mensbeeld af te leiden, dat de mens ziet als een persoon met verantwoordelijkheden, niet alleen voor zichzelf maar evenzeer voor zijn of haar naaste. Bij die visie past een samenleving waarin mensen verantwoordelijkheden kunnen dragen, voor elkaar, voor de gemeenschappen waarin zij betrokken zijn en voor het geheel. Kortom: Een verantwoordelijke samenleving. En daar hoort een overheid bij die zich laat leiden door de publieke gerechtigheid. De wisselwerking tussen de grondslag van het CDA en de omgeving, waarin wij politiek moeten bedrijven, levert een eigen weg op voor de christen-democratie. De nota van de Contactraad van 1972 'Op weg naar een verantwoordelijke maatschappij' gaf die eigen weg al treffend weer.

Mr. drs. L.C. Brinkman (44) is voorzitter van de CDA-Tweede Kamerfractie.

We zijn intussen al weer wat wijzer geworden. Die eigenheid komt niet tot stand op afroep van de politieke top. Een duidelijk en herkenbaar beleid komt er alleen, wanneer het voortdurend gevoed wordt door de grondslag en gedragen door de basis. Daarmee heeft de christen-democratie zich een eigen weg gebaand.

Geschiedenis

Ten Napel geeft een boeiende en onthullende beschouwing van de deliberaties die hebben plaatsgevonden bij de groei naar het CDA. Het idee van samenwerking en uiteindelijk fusie van ARP, CHU en KVP bleek pas in de loop van de jaren zestig door te kunnen breken. Terecht noemt de schrijver de veranderingen in het kerkelijk denken als één van de voornaamste redenen. De katholieke wereld werd bij de tijd gebracht door het Tweede Vaticaans Concilie. Maar ook in protestants-christelijke kring giste het, denk aan de bijeenkomst van de Wereldraad van Kerken in Uppsala. In beide sferen groeide de waardering voor de oecumene. In de drie partijen in Nederland leidde dat tot talloze 'beziningscommissies', 'getuigenissen', 'oriënterende gesprekken', etcetera

Uiteindelijk was het mogelijk dat mensen met verschillende religieuze bindingen in het CDA samen konden werken. Het gaat immers, zoals oud-premier Beel in 1955 al zei, om een 'ontmoeting op staatkundig terrein'. Het CDA is geen kerk, maar een politieke partij. Iedereen is aanspreekbaar op de politieke overtuiging van het CDA. En deze is het antwoord op de oproep van het Evangelie. Het CDA acht zich niet bevoegd om de leden aan een geloofsonderzoek te onderwerpen. Daarmee is het CDA ook niet aan een kerk of geloofsrichting gebonden. De partij dient zich ook niet met christelijke belangen te identificeren. Zij is er wél voor om ertoe bij te dragen dat in de samenleving goede mogelijkheden aanwezig zijn,

zodat mensen zich vanuit hun diepste overtuigingen kunnen inzetten voor elkaar en voor de wereld.

De discussie over de grondslag vràt energie. Het leek wel in de jaren zestig en zeventig alsof 'links' het initiatief had in de discussies, alsof de PvdA en Nieuw Links de agenda bepaalden. Het waren de jaren van

Ook zij die zijn afgehaakt zijn een integrerende factor in het eenwordingsproces geweest.

de polarisatie, met PvdA en VVD aan de uitersten. En van de partijen-op-weg-naar-het-CDA werd telkens gevraagd voor wie of wat ze in die polarisatie nu kozen. En dat raakte de koers van die partijen. Met de eigen weg die in de nota 'Op weg naar een verantwoordelijke maatschappij' werd uitgestippeld, werd nauwelijks iets gedaan. ARP en KVP wisten het kabinet-Den Uyl, waarin ook hun eigen mensen bewindsverantwoordelijkheid droegen, niet van harte te steunen. En de parlementaire steun voor het eerste kabinet-Van Agt was evenmin stabiel. Ook al door toedoen van het CDA-in-wording. Het waren de jaren waarin vanuit de drie partijen wel voortdurend werd geroepen om een duidelijke en liefst vooruitstrevende koers, maar de energie moest vooral worden gestoken in de grondslag.

Tot het voornemen een vooruitstrevende weg in te slaan werd onder andere bijgedragen door de inbreng van een sterke stroming van zogenaamde radicalen in de drie

partijen. Velen van hen haakten af in de jaren van groei naar het CDA. Achteraf blijken dat vooral diegenen te zijn die de politieke koers van groter belang vonden dan de grondslag. Treffend is de motivatie die prof. Goudzwaard gaf bij zijn afscheid van het CDA in mei 1980. Hij gaf toen te kennen dat hij de mogelijkheid van georganiseerde christelijke politiek in twijfel trok.¹ Maar een groot aantal radicalen koos wel voor het CDA. Onder hen zijn bekende namen als van Wil Albeda, Dick Kuiper, Marten Beinema, Wim Deetman, Gerrit Gerritse, Ruud Lubbers. Mensen die het in de politiek toch een aardig eind geschopt hebben. Kennelijk staat het CDA behoorlijk open voor de inbreng van vooruitstrevende zijde.

In dit verband is de rij van namen, die Ten Napel geeft van personen die 'een integreerde factor in het eenwordingsproces' vormden, opvallend.² De naam van Willem Aantjes, een van mijn voorgangers als fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer, blinkt daarbij uit door afwezigheid. Nu, zo'n vijftien jaar nadat de heftige discussies over grondslag en koers gevoerd zijn, mag toch ook wel wat gezegd worden over de bijdrage van mensen als Aantjes, De Zeeuw, Goudzwaard, of de 'lastige' opstelling van de ARP. Ten Napel voert ergens als drijfveer op de 'botsende ambities van voormannen die er qua positie in het grotere geheel niet op vooruit zouden gaan'.³ Ik ben ervan overtuigd dat bij alle hoofdrolspelers er meer aan de hand was. Juist bij discussies over grondslag en koers gaat het om de diepste drijfveren van mensen. Ik zou willen zeggen: Ook degenen die in de loop der jaren zijn afgehaakt, dan wel kritisch aan de zijlijn staan, zijn een integreerde factor in het eenwordingsproces geweest. Zij hebben er wezenlijk toe bijgedragen dat de grondslag van het CDA niet zomaar een formule is geworden, maar het hart van de politieke overtuiging en als zo-

danig bepalend voor de politieke koers van de partij. Als het CDA tot een eensgezinde partij is gegroeid, dan is dat mede het gevolg van het feit dat grondslag en koers in duidelijke relatie tot elkaar zijn gebracht.

Nieuw beginselprogramma

Het boek van Ten Napel komt op een belangrijk moment uit. Een maand geleden presenteerde een commissie onder voorzitterschap van Piet Steenkamp - die een hoofdrol heeft gespeeld in de totstandkoming van het CDA - een nieuw ontwerp-Program van Uitgangspunten voor het CDA. Het boek over de totstandkoming van het CDA is van harte aan te bevelen als achtergrondinformatie bij de discussies die in het CDA gehouden zullen worden over dat stuk. Om met een variant op een uitspraak van diezelfde Steenkamp te spreken: 'De karavaan mag dan verder trekken, de bezinning gaat door.' De veranderingen in de wereld vragen om voortdurende doordinking over grondslag en koers. Het ontwerp Program van Uitgangspunten scherpt de grondslag opnieuw aan. Het zegt dat de politieke overtuiging van het CDA gestalte krijgt als antwoord op de oproep van het Evangelie. De toetsing aan het Evangelie is de kern van die politieke overtuiging. De grondslag is opnieuw scherp neergezet en de consequenties ervan voor de politieke koers van het CDA zijn duidelijk aangegeven.

De discussie over grondslag en uitgangspunten is kortom springlevend. Belangrijk is dat het CDA daarbij geen gesloten partij wil zijn, maar een partij die ook open staat voor mensen die niet rechtstreeks afkomstig zijn uit de traditionele kerkelijke stromingen. Zoals dat in feite bij iedere CDA'er geldt, wordt uiteraard

1. H.M.T.D. ten Napel, "Een eigen weg: de totstandkoming van het CDA (1952-1980) (Kampen 1992) 340.

2. Ibidem, 358-9.

3. Ibidem, 365.

gevraagd dat zij de politieke overtuiging van het CDA, zoals neergelegd in het Program van Uitgangspunten, geheel onderschrijven. Daarom is het ook van grote waarde dat deze opnieuw zo scherp is geformuleerd. Want als het helder is van waaruit wij ten diepste politiek willen bedrijven en waarvoor wij staan, is het ook duidelijk waarop wij allen binnen het CDA aanspreekbaar zijn.

De toekomst

Dankzij de totstandkoming van het CDA mag ik ook prof. Romme tot mijn voorganger rekenen. Hij zei begin jaren vijftig dat katholieken met de protestanten meer gemeenschappelijks hebben in de 'zedelijke ondergrond' dan met socialisten of liberalen. 'Wij hebben het gezamenlijke geloof in Christus en wij erkennen, met alle verschil in interpretatie en exegese, gezamenlijk Zijn Evangelie.' Dat christelijk geloof stelt de huidige situatie onder kritiek, het roept op tot actie en biedt het hoopvolle vooruitzicht dat alles wat wordt gedaan omwille van de gerechtigheid niet tevergeefs zal zijn. Daarom is er plaats voor een politieke partij die Gods geboden, daden en beloften van beslissende betekenis acht voor mens, maatschappij en overheid. En die partij, het CDA, komt tot een 'eigen weg', die uitgaat van mensen die boodschap hebben aan elkaar. Mensen die naar elkaar willen omzien, maar elkaar daarbij wel de ruimte geven. Maar willen we elkaar de ruimte kunnen laten, dan is het van groot belang dat we het eens zijn over een aantal wezenlijke waarden en normen; waarden en normen als spelregels tussen mensen in de samenleving.

De laatste tijd zien we een herleving van die aandacht voor waarden en normen, mede onder invloed van onze eigen politieke beweging. Dat juich ik toe. Niet om van ons land een bekrompen burgerlijk staatje te maken. Integendeel zou ik zeggen. Juist

een samenleving, waarin het gezamenlijke als basis om op terug te vallen sterk beleefd wordt, biedt het individu de mogelijkheid zich volop te ontplooiën.

Is die eigen weg van het CDA alleen maar een 'middenkoers'? Het 'verzoenen van maatschappelijke tegenstellingen'? Een streven naar 'synthese'? Aan het eind van zijn studie stelt Ten Napel de retorische vraag: Is 'de andere weg' niet in hoge mate een imaginaire geweest? Ik moet die vraag ontkennend beantwoorden. Ook al niet als ik naar de toekomst kijk. Volgens een enquête die het NIPO in april gehouden heeft zou 30% van de jongeren tussen de 15 en 21 jaar op het CDA stemmen als er nu verkiezingen waren. Daarmee scoort het CDA onder deze categorie als beste van de partijen. En als reden voeren zij aan 'goed beleid' en 'beste programmadoelstellingen'. Maar ik kijk nog verder. Als er in Midden en Oost Europa ergens een gebrek aan is, dan is dat een verantwoordelijke samenleving. Maar ook in het Westen lijden mensen aan vereenzaming, aan gebrek aan zorgzaamheid vanuit hun directe omgeving.

Juist daarom ben ik zo blij met die grote steun onder jongeren voor de christen-democratie. Dat laat zien dat ook de nieuwe generaties bezig willen zijn met de grote uitdagingen van vandaag de dag. En dat zij daarbij weer meer en meer oplossingen willen zoeken die aansluiten bij of voortkomen uit de christen-democratie. Dat geeft hoop voor de toekomst.

Het zijn goede tijden voor fundamentele bezinning op grondslag en koers. Het boek 'Een eigen weg; de totstandkoming van het CDA' komt precies op het goede moment. Ieder die zich bij die bezinning betrokken voelt kan ik het van harte aanbevelen.

